

Příloha č. 7 k práci

Výuka témat o holocaustu pomocí hraných filmů.

(Marek Šlechta, duben 2014)

Podrobné vysvětlení principů vztahujících se k práci lektora o holocaustu v kapitole

3 Principy lektora o holocaustu

1. Princip věrohodnosti

Kdy může učitel efektivně naučit danému tématu? Kdy může předat informace o příslušné problematice dnešnímu mladému žáku nebo studentovi v dnešní době? Jedině tehdy, když sám je prosycen tématem, když se o danou problematiku osobně zajímá, když má s probíranou látkou nějakou osobní zkušenost, když se mu podařilo překonat i určité nesnáze, které v cestě za poznáním vždy stojí, a když nemá zábrany o svých poznacích a zkušenostech vhodně mluvit.

2. Princip dobrovolnosti

Každý by měl sám rozpoznat, zda a kdy se stává vhodným adeptem na lektora o holocaustu. Nikdy jím nebude ten, kdo by byl jakkoli přinucen. Asi by bylo nevhodné po pozici lektora o holocaustu vyloženě toužit, vždyť se jedná o patologický dějinný jev se všemi důsledky zvrácenosti až do dnešní doby. Spíše by měl zájemce vnímat svou zodpovědnost sdělit tuto chybějící a obtížně komunikovatelnou skutečnost ostatním lidem. V každém případě ovšem rozhodnutí „do toho jít“ přijde až po nějakém osobním zážitku, kdy jedinec pochopí, že

„nemůže jinak“.

3. Princip vlastní osobní zkušenosti

Jakožto certifikovaný lektor o holocaustu a antisemitismu jsem zažil stovky besed, diskuzí a setkání na toto téma a je možné jednoznačně konstatovat, že nejpůsobivější, nejsdělnější a nejpřesvědčivější vždy byl projev pamětníka, který vyprávěl, co on sám „na vlastní kůži“ zažil. Je to dáno nejen tím, že tento člověk se sám rozhodl, že bude jezdit na tato setkání jakožto svědek událostí, které jsou pro dnešního člověka vzdálené a těžko pochopitelné, tudíž se u něj předpokládají alespoň minimální psychologicko-pedagogické vlohy pro vykonávání dobrovolného „povolání“, ale prostě posluchači zřetelně vnímají, že před nimi je člověk, který „to“ prožil, který „tam“ byl, který se „těch věcí“ dotýkal.

Pokaždé, když jsem použil při přednáškách vlastní zkušenosti, zaznamenal jsem zvýšenou pozornost u posluchačů. Nemohu sice vyprávět, že jsem prožil události holocaustu, to by byla lež, ale mohu vyprávět, jak silně na mě zapůsobilo setkání s člověkem, který jej přežil, mohu vyprávět, jak na mě působila místa, kde se události odehrály, což jsou nejen muzea a památníky, jak se vyvíjelo moje seznamování prostřednictvím školení, umění (literatura, filmy atd.), ale i záporné zkušenosti ze setkání se současným antisemitismem. To jsou nejpůsobivější a nejpřesvědčivější momenty těchto přednášek a besed.

4. Princip katarze: nepřecenit, ale vhodně využít

U literatury a filmů o holocaustu se nám stává (podobně jako i u jiného umění), že prožijeme stav myslí jakéhosi prozření, hlubokého zážitku, kdy nám „dojdou“ věci a rozměry, souvislosti a úhly pohledu, o kterých jsme dříve netušili, že existují. Tento jistý druh poznání „pozitivním šokem“ se nazývá katarze. Je to de facto osobní zážitek, který se do určité míry dá použít jako osobní zkušenost, ale jen do rozumné míry a v žádném případě mu nelze dávat

takovou váhu, jaká náleží zkušenostem pamětníků. Nicméně jeho použití při přednáškách a besedách dává smysl a je žádoucí.

5. Princip zodpovědnosti

Mnohdy naše přednášky uvádíme slovy, že vlastně nemůžeme posluchačům přát příjemný zážitek při našem setkání, protože naše téma je nejtragičtější a nejhrůznější zkušenost lidstva. Přesto a právě proto považujeme naše setkání za významné a přejeme si, aby i posluchači je pozitivně přijali. Chceme se poučit z toho, jak se tragické okolnosti vyvíjely až k reálnému holocaustu, abychom zvýšili naši schopnost rozeznat včas nebezpečí šíření vraždící nenávisti, abychom jako společnost dokázali zasáhnout včas a správně, aby už nikdy zlo netriumfovalo tak hrozivým způsobem, jako se to stalo v polovině minulého století, aniž to vyspělá kulturní humanistická Evropa očekávala. A za to jakožto lektoři o holocaustu a antisemitismu vnímáme svou zodpovědnost.

6. Princip individuálního růstu

Na každého platí něco jiného, každý člověk je nezaměnitelný, originální i z hlediska procesu poznávání (to je i součástí našeho poselství), z tohoto důvodu není příliš reálné předpokládat, že by se dal použít na náročné téma holocaustu systém „šablon“, tolik populárních, možná pro svou jednoduchost, která by ovšem v našem případě mohla vést k nežádoucím zploštěním, zjednodušení a k inflaci slov. Určitá svoboda při volbě individuálního programu vzdělávání na téma holocaust umožňuje využívat zdroje informací (Literatura faktu, beletrie, dokumenty, filmy hrané, dokumentární, Centrum vizuální historie Malach, Paměť národa (metoda orální historie), školení a přednášky Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze, Památník Terezín, Terezínská iniciativa, Muzeum Ghetta Budapešť, Muzeum Ghetta Varšava, Památník Jad Va-šem v Jeruzalémě, www.holocaust.cz a další) v pořadí, v jakém to

budoucímu lektorovi bude nejlépe vyhovovat podle jeho temperamentu, oboru, znalostí, zkušeností i finančních možností.

7. Princip rozlišení „pravé“ tolerance od „jalové“

Proč je samotná tolerance „k ničemu“, anebo pouze nutnou podmínkou, nikoliv postačující v protirasistickém postoji?

Většina lidí, kteří mlčky přihlíželi k transportům Židů na východ, by sama sebe s největší pravděpodobností označila jako tolerantní. Vždyť i Židé, Romové i jiné národnosti žily vždy na území naší země. Kulturní dědictví předválečného období svědčí o bohatství a pestrosti vzájemné koexistence. Proto nelze vnímat samotnou toleranci jako záštitu proti rasismu, ta je pouze jedním z výchozích postojů. K tomu, aby se daný jedinec dokázal postavit v krizové situaci na „správnou stranu“ (aby obstál ve zkoušce situační etiky), musí mít určité tzv. zdravé sebevědomí a sebeuvědomění. Z něj bude možné čerpat osobní odvalu nebo statečnost, spravedlivost a soucit proti ohrožení nenávistí, násilím, ponižováním atd.

Mohli bychom to přirovnat k situaci, kdy mladí vysokoškoláci za socialismu u nás museli odpovědět na výzvu stát se členy KSČ. Odmítnutí takové výzvy bylo vnímáno jako projev nesouhlasu s režimem ze strany vládnoucího systému a za projev statečnosti ze strany „rebelujícího“ občana. Mnohé příběhy obětí holocaustu, jejich záchrana, lidí pomáhajících, bojujících, jsou příklady osobní statečnosti, protože zastat se pronásledovaného znamenalo většinou rozsudek smrti. Kolik bylo ale u nás případů, kdy po roce 1989 se zjistilo, kdo byl a nebyl v KSČ a kdy ti, kteří hromadně z komunistické strany vystupovali, říkali své absurdní: „byl jsem tam jen proto, abych mohl dělat svou práci, abych uživil rodinu, aby mi nebyl „pozastaven“ pracovní postup.“ S podobnými argumenty se setkáváme u besedujících studentů, kteří opakují: „Vždyť kdyby Židy neudali, mohli by třeba přijít o zaměstnání, anebo: „Co měli dělat, když měli rodinu?“

8. Princip citlivosti

Není asi pochyb o tom, že u tématu zaobírajícím se vyvraždování a utrpením lidí v tak velkém měřítku, se pohybujeme v nadmíru citlivém prostředí, a že se mnohdy při bádání, komunikaci s lektory, pamětníky, příbuznými obětí atd. můžeme dotknout osobních ran, bolestí a psychických jizev, a způsobit tak příslušnému člověku další bolest, komplikaci, nepříjemnost nebo ponížení, což se může stát, aniž bychom to poznali nebo si příslušnou souvislost uvědomili. To máme v tomto tématu neustále na vědomí, takže máme šanci vybudovat si vnitřní ochranný „aparát“ varující včas předem před případným faux pas tohoto druhu.

9. Princip vnímavosti a ohleduplnosti

Sledujeme, jak naše prezentace působí na studenty, žáky, případně jiné posluchače, jak jsou s touto problematikou obeznámeni, eventuálně zda mají nějaký osobní vztah k našemu tématu ať už z pozice příbuzných některých obětí nebo jejich svědků, případně i z pozice příbuzných nebo známých, těch, kdo se podíleli na utrpení lidí. Přestože kontakty s nějak dotčenými lidmi a komunikace s nimi vyvolávají nepříjemné vzpomínky a otevírání starých, někdy polozapomenutých jizev, může se tak dít z naší strany citlivě a s pochopením, nikoliv hrubě nebo s určitou bezohledností.

10. Princip mravnosti |

Je smutně samozřejmé, že se mnohdy v oněch těžkých dobách holocaustu odehrávala dramata, při kterých zůstávala otázka, co ještě je a co už není mravní, morální a že tato otázka mnohdy vyústila v netypické postoje a postupy nebo činy, které by se za normálních okolností vyvíjely úplně jinak a byly by jinak posuzovány. V některých případech není možné vyjádřit správné morální postoje bez nasazení osobní statečnosti, bez ohrožení vlastního života nebo

dokonce i života blízkých, příbuzných, známých nebo přátel.

11. Princip umírněnosti

Není obtížné studenty nebo jiné posluchače přednášek o holocaustu šokovat. Toto téma je ve své podstatě všemi svými okolnostmi sérií šoků z otřesné manipulovatelnosti člověka, ze zloby, nenávisti a zášti jednoho etnika k druhému. Není obtížné nechat se dojmout k slzám u srdcervoucích scén, kdy jsou od sebe odděleni děti a rodiče, manželé, přátelé. Není obtížné informovat je už na začátcích o chování nacistů k vlastním spoluobčanům nebo o zvláštностech týrání obětí v jednotlivých zemích. Pečlivě ale zvažujme, jaké vyjadřovací prostředky používáme. Vyhněme se slovníku pachatelů, případně jej použijme s patřičným vysvětlením, současně volme vhodný postup řazení „nejemotivnějších“ zkušeností a jejich frekvenci, které mohou z prospěšné a zajímavé přednášky učinit tragickou srdce-drásající zkušenost.

12. Princip vize budoucnosti

Žijeme v globální společnosti informačního věku, charakterizovaného spěchem, honbou za subjektivním ziskem a touhou po úspěchu. Západní společnost je hrdá na svou vůdčí technologickou pozici, nicméně nemůže ignorovat problémy jako chudoba třetího světa, globální oteplování a rostoucí extremismus. Národy se k sobě virtuálně přibližují a musí se rychleji než kdykoliv dříve vypořádat s překonáváním bariér způsobených odlišnostmi kultur, náboženství a hmotné úrovně i technologické vyspělosti. Zkušenost 2. světové války, dosud nejhroživější a nejdémoničtější společný zážitek začíná být teprve v poslední době zpracovávána s dosud neobvyklou otevřeností, umožněnou jistým časovým odstupem. Vize budoucí společnosti tedy už lépe může zahrnout také tuto nejtragičtější zkušenost se svými poučeními, varováními i nadějemi.

13. Princip vytrvalosti

Úsilí o vzájemné porozumění lidí je velmi nevděčná, dlouhodobá a neustále nové překážky překonávající činnost. Lektor o holocaustu a antisemitismu i lektor o lidských právech jsou stále znovu vystavováni novým politickým, společenským a kulturním skutečnostem a zkušenostem, které zapracovávají do svého poselství. Někdy se jedná o podpůrné podněty související s různými mírovými aktivisty, mírovými aktivitami vědců, umělců, intelektuálů, církví, sportovců atd. Mnohdy ovšem to jsou zprávy o projevech osobní, náboženské, národnostní nebo jiné nenávisti vedoucí k rozkolu, destrukci vztahů a vývoji spirály nesnášenlivosti. V takové realitě nemůže lektor pracovat bez silné osobní odolnosti, zakořeněné ve vytrvalosti a pevné vizi.

14. Princip pravdivosti

Na první pohled samozřejmý požadavek, jehož „obtížnost“ si uvědomíme až když jsme pod politickými tlaky, které nás nutí pozměnit někdy méně, jindy více, výklady událostí, jež se nějak v reálném prostředí odehrály. Nejčastějším zkreslením výkladu dané události je její zamlčení: Co se nestalo, není nutné komentovat. V této formě zkreslování výkladů dějin i současného politického vývoje byli mistři nacisté za 2. světové války a po nich komunisté až do devadesátých let minulého století. Jeden z důvodů zamlčování zejména tragických událostí minulosti je obava nepotrestaných viníků nebo bolest při otevírání starých ran. Oba důvody jsou ale liché a prokazuje se, že nejvhodnější je se s „problémem minulosti“ vhodně, ale otevřeně vyrovnat.

15. Princip spravedlivosti

Nikdo si nesmí osvojovat právo na objektivní spravedlnost, na „poslední soud,“ na konečný

rozsudek, přesto je třeba „být spravedlivý“, to znamená nejen kompetentně umět artikulovat zřetelně svůj postoj, opřený o poctivě nabyté informace a vědomosti, ale zejména účelně svých vědomostí, dovedností a kompetencí ve prospěch spravedlnosti používat. Spravedlivost je aktivní postoj, nelhostejný, empatický, zná pojmy jako odpuštění, milost a milosrdenství a má nejlepší paměť, nikomu nestraní a je otevřená a ochotná vyslyšet všechny strany.

16. Princip nelhostejnosti

„Já nic, já muzikant,“ ozývá se častěji, než si člověk uvědomuje škodlivost tohoto úsloví. Alibismus, neochota podepsat se pod svůj názor, „nechodit s kůží na trh,“ až do krajního: „Nehas, co tě nepálí,“ kdy si nelze nevzpomenout na hořící synagogy o křišťálové noci roku 1938. Lhostejnost patří k nejkrutějším lidským vlastnostem. Nacismu a komunismu se podařilo ji v Čechách dopracovat ke zhoubné dokonalosti, kdy „bratr nezná bratra,“ „nikdo nic neudělal“ a „všichni to myslí dobře,“ ale už nevědí „jak.“ V pozadí všech těchto výroků se ozývá biblické Kainovo „Copak jsem strážným svého bratra?“ „Já přece za nic nemůžu. To on!“ Lhostejnost a alibismus sice nejsou totéž, ale nacházejí svůj opak v zodpovědnosti. Zájem o druhého je to, co dělá naši společnost společenstvím, ve kterém je dobré žít.

17. Princip nepodléhání zjednodušujícím vzorcům

Jak je tomu v lidských činnostech vždy, také tady nejsou věci, události a příběhy černobílé, nýbrž barevné: „Když dva dělají totéž, není to totéž.“ Každý příběh je jiný, každý jedinec vnímá sám sebe a svůj život, smrt, přátele, rodinu, tradici, sny a naděje jinak, po svém. Při sepisování Seznamu hraných filmů o holocaustu, jsem si uvědomil, že by vlastně mělo být takových filmů natočeno 6 000 000, za každého zabitého jeden, protože každý z nich má svůj vlastní nezaměnitelný příběh. Ne všichni nacisté byli ti nejhorší, našli se i takoví, kdo pomáhali obětem přežít, utéci, schovat se apod., ne všechny oběti byly jednoznačně pozitivní

hrdinové, i mezi nimi byli zrádci, zbabělci a slaboši. A právě proto si zaslouží příběhy z období holocaustu naši novou a novou pozornost a připravenost učit se nové poznatky, nově objevené příběhy a okolnosti, aby naše poznání bylo v souladu s tím, co se skutečně odehrálo.

18. Princip situační etiky

Krajní životní situace vyžadují pohotové rozhodování, při kterém se ukáže, co v nás skutečně je, nejen inteligence a praktičnost, ale také schopnost ochránit druhé. Příběhy z období holocaustu jsou plné takových neobvyklých společensky a životně vypjatých momentů v životě hodin, komunit i jedinců, kdy pod tlakem naháněčů lidí, nacistických vojáků, důstojníků, úředníků, udavačů a jiných pomahačů nepřátelského systému museli znovu rychle vymýšlet jak zmírnit dopady persekuce, jak se vymknout smrtící kontrole, která lidi nutila vtlačit do dobytčích vagonů vezoucích je na smrt, což nikdy nebylo oficiálně sděleno, jen tušeno ze zpráv lidí, kterým se podařilo utéct z toho „pekla“.

19. Princip lidských práv a svobod

Deklarace lidských práv a svobod, kterou předložila Eleonor Roosevelt v roce 1947 ke schválení OSN, vznikla z důvodu potřeby mezinárodního společenství národů pojmenovat a definovat základní svobody, o které má lidská společnost usilovat, a to po jejich úplném pošlapání během 2. světové války a holocaustu, kdy došlo k překonání veškerých představ o tom, jakého zla je schopna se dopustit lidská společnost v omezení a destrukci těchto základních lidských práv, na které má nárok každý jedinec. Spojené národy odsouhlasily tento dokument, obsahující 30 základních práv a svobod. Zavázal se jej dodržovat každý stát, který je členem OSN.

20. Princip vnitřní harmonie

Vnitřní harmonie je stav mysli a těla, o který vědomě nebo nevědomě usiluje každý člověk. Událostmi holocaustu i jejich připomínáním je tato harmonie narušována. Lektor o holocaustu a antisemitismu nebo lektor o lidských právech má za úkol sdělit posluchačům tyto hrůzné zkušenosti lidské společnosti ne proto, aby narušil nebo ohrozil vývoj jejich osobností, ale aby pomohl účelně se s touto zkušeností vyrovnat, zpracovat ji a přetavit ve smysluplné poučení inspirující k plnohodnotnému zralému životu. Smysl a cíl této výuky není zahořknout k lidskému plemeni, ale povzbudit altruismus, empatii, zájem o společenské dění, o komunitní život a tradiční hodnoty života.

21. Princip emoční

Podíl emocí na výchově osobnosti se podle všeho podceňuje. Tato novodobá zkušenost zřejmě souvisí i s vytlačení nebo potlačení smrti z našeho vědomí a z její úlohy v životě jedince, rodiny a komunity, potažmo s jejím vyloučením z příběhu, jehož esence se zrušením pojmu a významu slova smrt vytratila. Touto prací se dopouštíme experimentu zapojení emocí do výuky a osvěty o holocaustu. Autor je přesvědčen, že prostřednictvím pravdivých příběhů, ze kterých se diváci z hraných filmů dozvědí i mnohá historická fakta, především budou moci prožít tragické chvíle obětí krutostí a s tím spojených citových trápení, že budou tak emočně vyškoleni k budování správných postojů k extrémistickým společenským směrům.

22. Princip spravedlivého hněvu

Jsme si vědomi, že za ty hrůzy, které se odehrály během 2. světové války, někdo může, že to byli konkrétní lidé, kdo vykonávali nemilosrdná jatka, a přitom nemuseli být tak „snaživí“, nemuseli vymýšlet zlepšovací návrhy na uspišení masového vyvražďování Židů. Sluší se být na takové lidi „naštvaný“, sluší se „hněvat se“ na ně. Stává se ještě dnes, že se objeví válečný

zločinec té doby, je vhodné, aby byl souzen a potrestán podle práva.

23. Princip práva na subjektivní prožitek

Emoce jsou naše osobní věc a občas se nám stane, že chceme být se svými emocemi sami. Máme na to nárok. Je správné, mají-li mladí lidé nárok na seznámení s událostmi, jak se vyvíjely, jak se nakonec odehrály a co se všechno mohlo stát, co se stalo a co ne. V současné době máme na některé události i dost dokumentárního materiálu, některé zase spíše odhadujeme. Dlužno zdůraznit, že jakkoliv mohou být naše subjektivní prožívání silná, vždy si uvědomujeme, že se jedná o minulost, kterou už nelze vrátit a že vždy chybělo jen málo k tomu, aby se věci a události vyvíjely úplně jinak.

24. Princip svobody

Svoboda je nezaměnitelným projevem vzájemné rovnoprávné úcty, na které se v demokracii shodnou i dvě znesvářené strany. Provází partnerskou důvěru v dobách dobrých i zlých. Svoboda je hodnota, kterou vždy někdo někomu upíral a proto o ni bylo a je nutné znovu a znovu bojovat, usilovat a ji chránit. V každé společnosti se najde někdo, kdo chce některým lidem svobodu upírat nebo ji omezovat anebo nějak řídit. Dějiny 2. světové války a holocaustu ukázaly určitou neschopnost demokratických společností včas kompetentně rozpoznat nástup moci omezující svobodu jedince, tedy i jistou bezmoc demokracie vůči určitým formám ideologické a společenské agrese. Výsledkem váhavosti demokracií vůči nastoupenému fašismu byly oběti 2. světové války a holocaustu. Jaké ochranné prostředky a preventivní opatření používají současné demokratické systémy? Jsou dostatečné? Zaručují všem svobodu? Ochrání všechny své lidi, které je volí a platí daně? Lektor o holocaustu a antisemitismu učí, jak rozpoznávat patologické tendence společnosti dříve, než by propukly např. v násilný konflikt.

25. Princip společenství

Společenství je skupina lidí, kteří se znají do určité míry důvěrně. Spojuje je něco pro ně důležitého, například náboženství (křesťanská společenství) nebo národnost (krajanské spolky), někdy hobby (klub zahrádkářů, klub sportovních fanoušků). Většina společenství je politicky neutrálních a nemají ambice na úsilí o moc nad jinými lidmi, i když v každé skupině lidí existuje vývoj vztahů, kde může dojít k jistým „bojům o moc“, než se pozice ustálí a než je všem jasné, kdo bude v dané skupině velet a kdo poslouchat. Pokud s tím některý člen nesouhlasí, buď se přizpůsobí anebo „může jít.“ Toto „rozdělení rolí“ ovšem platí pouze v dané komunitě, kde si to její členové mezi sebou odsouhlasili. Jsou ale společenství, kde ambice moci určitých jedinců překračují hranice této skupiny, zde můžeme mluvit o ohrožení svobody a vyzýváme ke zvýšené opatrnosti bezpečnostní složky v daném místě, regionu, zemi. Oproti tomu společenství, které funguje na demokratických principech, slouží k prospěchu nejen svým členům, ale i širší společnosti.

26. Princip paměti

Paměť je schopnost vybavovat si minulé zážitky. Paměť není účelová. Důvod k vybavování si minulých zážitků si volíme sami. Kdo z toho má prospěch a kdo škodu, je ovšem otázka jiná. To pak mluvíme o tom, že někdo našel ztracenou paměť, jiný zas paměť ztratil. Nebo že někomu paměť prospívá, jak například vzpomíná na své krásné harmonické (a my dodáme: „idealizované“) dětství, jinému „vynechává“, ne že by mu (jí) škodila, to ne, prostě „vynechá“. (Jak si mám pamatovat, kdo všechno tam tehdy byl. Byla tma a už je to šedesát let.) Paměť se ale vrací a s ní i spravedlnost. I když to někdy nechápeme.

27. Princip otevřenosti

Kdo je otevřený, je svobodný. Být otevřený k lidem znamená být rovnocenným partnerem

v setkáních a komunikaci, nepovyšovat se ani neponižovat, dávat každému příležitost a využívat příležitosti nabízené, vnímat se jako součást světa, který mne přijímá a já přijímám jej. Být otevřený k sobě znamená znát svoje dobré stránky i slabá místa a nepředstírat, že jsem někdo jiný. V otevřené společnosti se lidé cítí volně, rádi navazují kontakty a budují společné prostředí, přejí si navzájem a přijímají podporu od ostatních. Otevřená společnost přijímá nové jedince zvenčí a má mechanismy na jejich začlenění.

28. Princip dílčího přístupu

Každý z nás pracuje na jednom velkém projektu, který se nazývá „můj život.“ Všechna ostatní zadání jsou dílčí. Pokud tedy pracujete na projektu „já lektorem o holocaustu a antisemitismu“, vztáhněte nejprve toto téma k vašemu životu. Uvědomte si pravdivě, do jaké míry vás toto téma zajímá skutečně bytostně, do jaké míry pouze povrchně. Do jaké míry vás toto téma deprimuje, děsí, ubíjí, do jaké míry jste schopni/schopna vidět nebo hledat smysl tam, kde není vidět, nadějí tam, kde zemřela a víru tam, kde není, kdo by věřil. Řekněte sám/sama sobě, jestli vám stojí za to pořád dokola mluvit s lidmi, kteří vůbec nevědí, o co šlo,“ znovu opakovat tragické skutečnosti holocaustu a nepropadnout přitom depresi. Budete k tomu mít sílu? Tu vám žádný kurs nedá. Ta buď je ve vás, nebo ve vás zakoření a poroste, anebo není. To ovšem víte jen vy sám / sama.

29. Princip smrti

„Silná jako smrt je láska.“¹ zpívá se v Písni Šalomounově. Jistě v té době neměl na mysli Šalomoun hromadnou smrt milionů jeho souvěrců v plynových komorách koncentračních táborů jakožto obětí hromadného vraždění nevinných mužů, žen a dětí nebo při vypalování - - - vesnic jednotkami Einsatzgruppen během operace Barbarossa na Ukrajině, Bělorusku, Rusku, Lotyšsku, Litevsku a Estonsku. Princip smrti nikdo nezná, pro člověka všech kultur je

spojena s tajemstvím opředeným vírou, legendami, nadějemi, sny, domněnkami a iluzemi, jejichž cílem je dát smrti důstojné postavení v životě člověka a nahlédnout alespoň částečně její význam a smysl společně s významem a smyslem života samotného a dát jej s její pomocí a jejím prostřednictvím do kontextu s nezměřitelným prostorem, totiž s vesmírem, s nezměřitelným časem minulosti i budoucnosti, totiž s věčností a také s nezměřitelnými dalšími dimenzemi, pokud připustíme jejich existenci. Kam se ale vytratilo toto vše, když padala ponížená nahá mrtvá těla na hromady nahých mrtvých těl v protitankových příkopech za vyliďněnými vesnicemi? Kde byly v té chvíli všechny tyto tajemné dimenze, které poodhalovala našim předkům tradice náboženství, filosofie i rodových zvyků? A jaký význam v té chvíli měly tyto dimenze? Jaký význam měla morálka z nich pramenící, jaký význam měla všeobjímající láska z nich se rodící? Kdo porozumí, co se dělo se svědomím katů, vychovaných v křesťanské tradici, absolventů univerzit, mnohdy uznávaných odborníků ve svém oboru nevyjímaje lékaře pod Hippokratovou přísahou, kteří veleli hromadným popravám stovek tisíců mužů, žen a dětí? Co tito mnohdy vzorní manželé a dobří tátové vyprávěli „po práci“ svým dětem, co vyprávěli svým vnoučatům?

Je třeba dalších argumentů k vysvětlení tvrzení, že ve 2. světové válce a za holocaustu se vytratilo to vše zajímavé, krásné, důstojné a nadějně, co se smrtí souviselo a že tím „zmizel“ také příběh, protože už není o co usilovat? Už není o co se v životě snažit, protože to nedává žádný smysl. Jsme jen hromádka popela. Pojďme se o jakýkoliv smysl té naší hromádky raději nezajímat, poněvadž Hitler, Himmler, Heidrich a Eichmann nám dokázali, že je možné vymazat lidské svědomí. Je možné opít se mocí a degradovat svou vlastní osobnost ve prospěch a pro blaho nastupujícího vládnoucího národa. Rezignace nad mou vlastní zodpovědností a nekritické přijetí pro systém národa vhodných pravidel, o kterých je od počátku jasné, že jsou to účelové demagogické lži, mě a mé rodině přinese materiální a společenské výhody. O to vlastně v životě jde, protože pak už nic není. Moje svědomí má ve

své moci můj vůdce, tomu důvěřuji!

Na tento systém (ne)hodnot navázal komunismus se svým popřením nemateriálna a národu předložil příběhy potvrzující a propagující jeho moc, přičemž příběhy jiné, nepotvrzující tuto moc anebo hovořící i o jiných hodnotách než materiálních, zakázal. Tak se stalo, že vznikala tzv. „oficiální kultura“ a tajně nebo v zahraničí se vyvíjela kultura disidentů, která byla ovšem v naší zemi zakázána a její šíření bylo považováno za trestný čin. Až na úplně výjimky je možné konstatovat, že jedině literatura disidentů byla skutečnou literaturou, pravdivým příběhem a smysluplným uměním. K běžnému občanovi se ale nedostala.

Tato práce je výzva k experimentu, abychom se prostřednictvím hraných filmů o holocaustu z celosvětové kinematografie, začali seznamovat s holocaustem a jeho mnohými aspekty a abychom tam, kde smrt ztratila důstojnost a příběh svou podstatu, tj. v plynových komorách koncentračních táborů a v hromadných hrobech na východě, znovu našli důstojnost smrti a objevili novou podstatu příběhu.

30. Princip odpuštění a odpouštění

Není možný pohyb dopředu, aniž bychom se vypořádali s minulostí. S tou se ovšem vyrovnáme tehdy, když se začneme zajímat o události, jež nám byly společností znepřístupněny. Mnoha lidem bylo ublíženo. Mnoha lidem byla odňata i základní důstojnost. Nelze po nich chtít, aby úplně zapomněli. Stejně jako nemůžeme po obětech chtít, aby odpustili svým katům, těm, kdo zabíjeli jejich rodiny, tak neočekáváme ani od katů, že by projevíli lítost nad svými činy. Tím se nám ale cesta stává neprůjezdnou. Obecně lidé v naší společnosti nemají, ani neznají, tendenci si navzájem odpouštět, ani prosit za odpuštění. Pokud však k něčemu takovému dojde, pak jsou jedinci, kteří umějí odpustit jednorázově, jiného pocit krivdy přepadá znovu, takže znovu odpouští. Je to velmi obtížné a zdlouhavé.

31. Princip včasného a správného rozhodování

„Pravý muž“ se rozhoduje a nese za svá rozhodnutí zodpovědnost. Rozhoduje se včas a nečeká, až bude situace společensky výhodná, nese svou kůži na trh. Dává všanc svou čest, když jde o hodně, bere přitom ohled na znevýhodněné, nešplhá po zádech jiných, zejména bezbranných. Správnost rozhodnutí může sice být provázeno i pragmatickými hledisky i sociálním vnímáním prostředí, ve kterém a pro které se děje, ale musí především vycházet ze spravedlivé upřímné motivace.

32. Princip práva na omyl

I při nejlepší informovanosti, i v ideálních společenských, ekonomických a kulturních podmínkách, se může přihodit špatný postup, omylem prostě nastane chyba, kterou si nikdo nepřál a nikomu se nepřeje. My přitom nejsme v ideálních podmínkách, jsme v bolavém, chaoticky uspořádaném světě plném povrchnosti, konzumu a nepochopení. O to více jsme náchylní k chybám. V takovém případě je nejlepší postup chybu přiznat, omluvit se, je-li to vhodné, a pokud možno chybu napravit. V některých případech bude nutné nést následky pochybení, trest anebo zdravotní následky. I takováto zkušenost patří mezi zážitky zralé osobnosti.

Případné otázky a odpovědi na ně:

Q: Je možné říci o některém z principů, že je nejdůležitější?

A: Ano, ale bude to pro každého jiný princip v určitou jinou dobu.

Q:A to jsou všechny vlastnosti, které je nutné rozvíjet?

A: Jistěže existují ještě další, ale jejich funkce bude obdobná jako těchto uvedených 32 principů.

Q: Který princip je pro mě nejdůležitější?

A: Ten, který vás nejvíce vtahuje do života.

1 *BIBLE, Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Ekumenický překlad. Vydání první. Praha: Česká katolická charita, 1985. AA-171,5 VA. 1007 + 283 str., str. 625